

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Oddział Czasopism w strukturze Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego w latach 1978-2005

Author: Elżbieta Rosół

Citation style: Rosół Elżbieta. (2008). Oddział Czasopism w strukturze Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego w latach 1978-2005. W: M. Kycler, D. Pawelec (red.), "Biblioteka otwarta : wczoraj i jutro Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego" (S. 140-150). Katowice : Oficyna Wydawnicza Waclaw Walasek.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Oddział Czasopism w strukturze Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego w latach 1978–2005

Historia Oddziału Czasopism

W latach 1973–1978 w strukturze Oddziału Gromadzenia Zbiorów (OGZ) działała sekcja czasopism, zajmująca się zakupem czasopism krajowych i zagranicznych oraz ich akcesją. Udostępnianie czasopism prowadziła Czytelnia Ogólna.

W 1978 (1 X) powołano Oddział Czasopism (OCz). Do jego zadań należała prenumerata i zakup wydawnictw od dziennika do półrocznika, inwentaryzowanie i katalogowanie czasopism. Wydawnictwami nieregularnymi oraz rocznikami zajmował się OGZ.

W 1978–1980 skatalogowano i zainwentaryzowano ponad 800 tytułów czasopism (14590 woluminów). Ze względu na trudne warunki lokalowe, opracowane czasopisma przeniesione zostały do pomieszczeń w budynku Wydziału Nauk Społecznych. W trakcie porządkowania magazynu nastąpiła zmiana decyzji władz uczelni – pomieszczenia w budynku WNS miały zostać opróżnione, natomiast czasopisma należało przenieść na poddasze budynku Instytutu Fizyki. Czasopisma opracowane miały być ustawione na regałach, a czasopisma nieopracowane – złożone w stosach na podłodze. Decyzja ta okazała się niefortunna. W trakcie przeprowadzki zawaliły się metalowe regały, czasopisma zostały więc przetransportowane do piwnic, co oddziaływało desktrukcyjnie na zbiory i poważnie utrudniało ich udostępnianie.

Część zbiorów czasopiśmienniczych pozostawała nadal w magazynach biblioteki w budynku macierzystym. W tej trudnej sytuacji Dyrekcja Biblioteki podjęła decyzję o czasowym zawieszeniu opracowania czasopism. Wydawnictwa ciągle kupowane antykwarycznie katalogowane były w Oddziale Opracowania Zbiorów i inwentaryzowane jako pozycje zwarte.

Problem magazynowania czasopism narastał z każdym rokiem zważywszy, że roczny zakup wynosił ok. 2900 tytułów. Przeładowane magazyny biblioteki zagrażały paraliżem udostępniania.

W 1981 OCz zajmował jedno pomieszczenie na parterze, po roku został przeniesiony do pokoju z dostępem do windy, tzw. przechodniego, gdzie trudno było pracować w skupieniu. Starano się podzielić prace tak, aby sekcja prenumeraty i zakupu czasopism była oddzielona od sekcji opracowania.

W 1986 władze Uczelni przekazały na potrzeby biblioteki pomieszczenia po stołówce w budynku Rektoratu. Kierownik OCz przygotował program użytkowania tych pomieszczeń. Zakładał on włączenie w strukturę Oddziału Czytelni Czasopism wraz z magazynami. Prace adaptacyjne trwały dwa lata.

W lipcu 1988 przeprowadzono do nowych pomieszczeń pracownię OCz i bieżące czasopisma z Czytelni Ogólnej. Wraz z rozpoczęciem roku akademickiego 1988/1989 otwarto Czytelnię Czasopism. Przeniesienie zbioru czasopism archiwalnych zaplanowano na rok następny, przyczyną były opóźnienia w realizacji zamówienia na regały metalowe – wytrzymałe, funkcjonalne i nowoczesne.

W 1989 zrealizowano wreszcie ideę, aby całość prac związanych z gromadzeniem i opracowaniem wydawnictw periodycznych odbyła się w jednym miejscu; reorganizacja ta znacząco usprawniła pracę, eliminując szereg czynności powtarzalnych.

Początkowo niewiele osób w środowisku akademickim wiedziało o powstaniu Czytelni Czasopism, niewielu też kojarzyło tę agendę z Biblioteką Główną. W pierwszych miesiącach działalności Czytelnię odwiedzało do 10 osób dziennie.

Konieczne stało się podjęcie działań marketingowych, aby szybko i skutecznie rozreklamować Czytelnię Czasopism Biblioteki Głównej, zaakcentować jej status, zachęcić dostępnymi środkami do korzystania ze zgromadzonego zasobu w przyjaznej atmosferze. Wykorzystywano do tego celu m.in. pracowników naukowych, aby polecali swoim studentom zbiory nowej czytelni, zachęcano nowościami wydawniczymi. Jako pierwsi Czytelnię zaczęli odwiedzać studenci Wydziału Prawa i Administracji, potem dołączyli studenci Wydziału Nauk Społecznych. Już w pierwszym roku działalności liczba korzystających wzrosła do 50 osób dziennie.

Szybko ogromny wysiłek pracowników OCz został zniweczony przez generalny remont instalacji grzewczej. Czytelnia została wyłączona z użytkowania na ponad cztery miesiące. Czytelnicy rozproszyli się po innych bibliotekach; po ponownym uruchomieniu trzeba było rozpocząć wszystko od początku.

Po dwóch latach działalności, na podstawie zdobytego doświadczenia, w tzw. drugiej czytelni zorganizowano wolny dostęp do półek z księgozbiorem podręcznym wybranych czasopism archiwalnych, z których najczęściej korzystali czytelnicy.

Kiedy wydawało się, że sytuacja z czasopismami została w miarę unormowana OCz do-
tknęła powódź. W lipcu 1995 po ulewnym deszczu, wylała rzeka Rawa zamieniając w ciągu go-
dziny OCz w cuchnący basen, po którym pływały czasopisma, w tym tak cenne jak np. „Wia-
domości” M. Grydzewskiego i „Po Prostu”. Woda zalała pomieszczenia na wysokość 40 cm.
Wysoka temperatura powietrza, zalanie silnie żrącymi ściekami spowodowało, że całkowite-
mu zniszczeniu uległy 1043 tytuły (7254 woluminy) czasopism.

Ocalałe zbiory, meble, regały wyniesiono z pomieszczeń, które zdezynfekowano i przystą-
piono do prac remontowych. Po trzech miesiącach, w listopadzie 1995 od nowa przystąpiono
do urządzania Czytelni. Dzięki ogromnemu wysiłkowi zespołu Biblioteki, a w szczególności
pracowników OCz, 7 grudnia uruchomiono Czytelnię Czasopism.

Na początku 1995 OCz otrzymał pierwszy komputer, który zastąpił maszyny do pisa-
nia i całkowicie zrewolucjonizował pracę. Praktycznie zaczęto wykorzystywać opracowany
wcześniej – wspólnie z informatykiem Piotrem Kowalskim – program prenumeraty czaso-
pism krajowych i zagranicznych. Po wprowadzeniu do niego tytułów czasopism i rachunków
możliwe stały się: wydruki w postaci wykazów tytułów w układzie alfabetycznym, z podzia-
łem na biblioteki wydziałowe. Ponadto program liczył i bilansował wydatki, co przy kosztach
prenumeraty rzędu 16 miliardów zł (przed denominacją) stanowiło ogromne usprawnienie
pracy.

Na przełomie 1997/1998 Oddział otrzymał następne dwa komputery. Współpracująca
z biblioteką firma Max Elektronik budowała program PROLIB – moduł Opracowania Zbio-
rów. Pracownicy przystąpili do współpracy i testowania programu. Jednocześnie przedstawi-
no firmie opracowany przez bibliotekarzy OCz schemat programu dla gromadzenia wydaw-
nictw ciągłych w systemie PROLIB.

W 1997 świat czasopism naukowych został zrewolucjonizowany przez pojawienie się cza-
sopism elektronicznych. Początkowo czasopisma w wersji on-line udostępniane były w Od-
dziale Informacji Naukowej.

W grudniu 1998 rozpoczęto inwentaryzowanie i katalogowanie czasopism w systemie
PROLIB; jednocześnie wprowadzono nową normę katalogowania wydawnictw ciągłych. Po-
jawiające się problemy starano się rozwiązywać wspólnie z OOZ.

W 1999 Czytelnia wzbogaciła się o cztery stanowiska komputerowe dla czytelników, przy
których można było korzystać z pokaźnego zasobu baz danych i czasopism elektronicznych
oraz z Internetu. Liczba czytelników korzystających z elektronicznych źródeł informacji syste-
matycznie wzrastała. W roku akademickim 1999/2000 odnotowano frekwencję dla czterech
stanowisk komputerowych powyżej 1500 użytkowników.

W 2000 czasopisma elektroniczne zdominowały świat wydawniczy czasopism. Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego wykorzystywała wszelkie możliwości powiększania zbioru czasopism on-line. W prenumeracie czasopism zagranicznych na 2001 zamówiono 170 tytułów, które posiadały bezpłatny dostęp do wersji elektronicznej. Poprzez szkolenia i wydawanie informatorów Oddział Informatyki i Naukowej upowszechniał najnowsze źródła pozyskiwania wiedzy wśród pracowników naukowych i studentów. Liczba odwiedzin w Czytelni Czasopism w 2001 zbliżała się do 10000, informacji za pomocą komputera szukało już blisko 2000 osób.

Opracowano plan modernizacji Czytelni Czasopism pod kątem powiększenia liczby stanowisk komputerowych. Jednocześnie zredukowano liczbę tytułów prasy codziennej na rzecz płatnych serwisów on-line, m.in. dzienników „Gazeta Wyborcza”, „Rzeczpospolita”, „Gazeta Prawna”, co pozwalało na wygospodarowanie dodatkowego miejsca w magazynie, a jednocześnie dzięki udostępnianiu ich w sieci zmniejszało koszty prenumeraty wymienionych tytułów w skali uczelni.

W 2002 staliśmy się uczestnikami konsorcjum Elsevier, mieliśmy zagwarantowany pełnotekstowy dostęp do 6700 tytułów czasopism zagranicznych.

Jednocześnie przyspieszeniu uległy plany budowy nowego gmachu biblioteki. Sześciolatnia perspektywa dawała nadzieję na wdrożenie nowatorskich koncepcji, także w dziedzinie czasopism. Kierownik działu opracował plan dla czasopism pt. „Informatorium”. Koncepcja zakładała połączenie OCz z OIN, aby stworzyć w jednym miejscu podręczny warsztat pomocniczy dla studentów i pracowników naukowych, w oparciu o dostępne źródła informacji (bazy danych, czasopisma on-line, bieżące czasopisma w wersji print, informatory, katalogi wydawców, wydawnictwa bibliograficzne).

Brak miejsca w magazynach zmuszał do ograniczania bieżących zakupów, dokonywania trudnych wyborów i ostrej selekcji posiadanych zbiorów.

W 2005 władze administracyjne UŚ podjęły decyzję o odebraniu bibliotece pomieszczeń, w których mieścił się OCz. Pieczołowicie gromadzony księgozbiór periodyków uległ rozproszению – zbiory archiwalne przekazano w depozyt Bibliotece Wydziału Prawa i Administracji, czasopisma bieżące przeniesiono do pomieszczeń Czytelni im. Bogdana Suchodolskiego. Decyzja ta spowodowała poważne straty w obszarze tożsamości BUŚ. Studenci i pracownicy naukowi utracili możliwość dostępu do całości zbiorów czasopiśmienniczych w jednym miejscu.

Profil zbiorów czasopiśmienniczych, prenumerata i zakup

Zbiór periodyków kształtowany był na przestrzeni lat zgodnie z potrzebami użytkowników. Czasopisma gromadzono planowo, w celu zapewnienia starannego i przemyślanego zbioru periodyków, ściśle odpowiadającego kierunkom naukowym reprezentowanym na Uniwersytecie Śląskim. Księgozbiór czasopiśmienniczy Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego ma charakter interdyscyplinarny z przewagą czasopism o profilu społeczno-humanistycznym.

Trudne koleje losu tych zbiorów opisane wcześniej, a szczególnie powódź z 1995, spowodowały duże luki w ciągach czasopism. Przez lata systematycznie uzupełniano braki poprzez dary i wymianę międzybiblioteczną.

Gromadzenie zbiorów odbywało się głównie poprzez kupno i prenumeratę.

W latach 70-tych prenumerata czasopism bieżących kształtowała się na poziomie 2600 tytułów. W tym czasie Biblioteka Główna prowadziła prenumeratę i zakup dla Biblioteki Instytutu Fizyki.

Czasopisma z tzw. II obszaru płatniczego finansowane były centralnie przez ówczesne Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Zakupem i kolportażem zajmowała się Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw w Warszawie. Uczelnia nie miała praktycznie wpływu na wysokość dotacji i w małym stopniu na kształt prenumeraty. Istniał przymus prenumeraty czasopism z obszaru byłego RWPG. Dla przykładu w 1980 z krajów socjalistycznych prenumerowano 1068 tytułów periodyków, a z krajów kapitalistycznych 678 tytułów.

W 1981 zarysował się kryzys w prenumeracie z krajów kapitalistycznych. Czasopisma wpływały do biblioteki nieregularnie, odnotowywano duże braki zarówno całych tytułów jak i poszczególnych numerów. Centrala Kolportażu Prasy, ówczesny dystrybutor czasopism naukowych na kraj i dysponent dewizowych środków płatniczych nie był w stanie wywiązać się z zobowiązań płatniczych wobec zachodnich wydawców.

W 1982 na polecenie Ministerstwa dokonano, przy współudziale wszystkich bibliotek wydziałowych, weryfikacji dotychczasowej prenumeraty czasopism zagranicznych. Wytypowano do dalszej prenumeraty 409 tytułów. Pojawiła się wówczas możliwość otrzymywania w darze od Ambasady Amerykańskiej pewnej liczby tytułów z angielskiej strefy językowej. OCz przygotował propozycje 60 tytułów, ostatecznie w 1983 otrzymaliśmy tą drogą 15 tytułów.

Na skutek drastycznych oszczędności w uczelni, zmniejszono dotychczasową prenumeratę czasopism polskich o 161 tytułów, czasopism radzieckich o 137 tytułów, czasopism z Krajów Demokracji Ludowej o 59 tytułów.

W 1983 w Oddziale opracowano „Kartotekę czasopism polskich prenumerowanych w BG i w sieci bibliotek wydziałowych UŚ”. Przyjęto następujący podział: czasopisma gromadzone

w zbiorach, przechowywane przez pięć lat, przechowywane przez jeden rok. Miało to zapobiec prenumerowaniu jednego tytułu przez kilka bibliotek wydziałowych, zmniejszyć koszt prenumeraty i uporządkować gromadzenie czasopism w sieci bibliotek uniwersyteckich. Konsekwencją tych prac było wydanie drukiem *Wykazu czasopism polskich przechowywanych w sieci bibliotek Uniwersytetu Śląskiego. Część 1.*

Ze względu na zmniejszenie prenumeraty czasopism z II obszaru płatniczego zamieniono część czasopism w wersji print na mikrofiszę, zakupując 85 tytułów czasopism dla Oddziału Matematyczno-Chemicznego.

W 1985 na polecenie Ministerstwa skreślono z prenumeraty zagranicznej dalsze 46 tytułów. Mimo to w następnym roku na zamówionych 140 tytułów z USA nie wpłynęło do biblioteki 108 tytułów.

W połowie 1987 Biblioteka Jagiellońska, koordynator prenumeraty czasopism z II obszaru płatniczego na Polskę południową, zaproponowała aby wytypować tytuły czasopism, które są bezwzględnie konieczne dla realizacji procesu naukowo-dydaktycznego, te mały wpływać do biblioteki w pierwszej kolejności, pozostałe periodyki przychodziłyby z opóźnieniem. Zastosowaliśmy się do tego polecenia, mimo to sytuacja nie poprawiła się. W latach 1987–1990 skreślono z prenumeraty dalszych 290 tytułów czasopism z krajów socjalistycznych.

Na początku 1990 Ministerstwo Edukacji Narodowej odmówiło finansowania całej prenumeraty tj. 370 tytułów z tzw. II obszaru płatniczego, zapewniło pokrycie kosztów 115 tytułów czasopism z angielskiej strefy językowej, pozostałe czasopisma miała sfinansować sama uczelnia. W tej sytuacji Biblioteka zmuszona była skreślić z prenumeraty 123 tytuły. Z budżetu uczelni pokryto koszty prenumeraty 125 tytułów czasopism zachodnich. Pojawiła się po raz pierwszy oferta zakupu bezpośrednio u zagranicznych kolporterów. Zdecydowano zamówić czasopisma z II obszaru płatniczego w niemieckiej firmie Lange und Springer z siedzibą w Berlinie. Zaprenumerowano 300 tytułów, zabezpieczając na ten cel kwotę 340 tysięcy DM. Współpraca z zagranicznym dostawcą na początku dostarczała wiele problemów, należało poznać inny niż nasz system księgowy, bowiem rozliczenia finansowe tej prenumeraty były prowadzone przez bibliotekarzy zajmujących się czasopismami.

W tym okresie załamaniu uległ rynek wydawniczy czasopism polskich – tylko w 1990 przestało się ukazywać 68 tytułów. W stan likwidacji został postawiony główny dostawca RSW Prasa-Książka-Ruch. Na zamówione 430 tytułów, w drugim kwartale otrzymaliśmy 212 tytułów. Obowiązywało odnawianie prenumeraty co kwartał. W tej sytuacji dla zapewnienia kompletności i aktualności zbiorów nowe czasopisma kupowano w kioskach Ruch, po jednym numerze. Inną drogą pozyskiwania czasopism było zamawianie bezpośrednio u wydawców.

Twarde prawa rynku spowodowały, że wiele tytułów naukowych przestało się ukazywać natomiast lawinowo wzrastała liczba tzw. tabloidów. Przyjęto zasadę, że będzie się kupować nowości wydawnicze i po pewnym czasie komisyjnie decydować o ich przydatności dla potrzeb biblioteki. Drogą indywidualnej prenumeraty i kupna zdołano zabezpieczyć dla zbiorów około 80% nowości ukazujących się na polskim rynku wydawniczym.

Do biblioteki zaczęły wpływać czasopisma „promocyjne” – wydawnictwa i redakcje przesyłały pierwsze numery nowych tytułów, dokonywano oceny ich wartości i decydowano o wprowadzeniu do zbiorów. Zmieniła się też forma zamawiania tytułów u wydawców, prenumeratę odnawiano na kilka numerów, na kwartał, rzadko na rok.

Znacznemu zmniejszeniu uległa prenumerata czasopism z byłych krajów socjalistycznych. Z powodu małego ich wykorzystania i podwyżki cen o prawie 500% zrezygnowano z większości tytułów i w zamian kupiono cieszące się dużym zainteresowaniem czasopisma z Europy Zachodniej i USA.

W 1992 utrzymywała się niestabilna sytuacja na rynku wydawniczym czasopism polskich – oferta kolportera, którym był Ruch S.A – Oddział w Katowicach ulegała zmianie co kwartał.

Po roku współpracy z Lange und Springer dokonano jej oceny – nie był to łatwy okres. Złożyło się na to wiele nieporozumień wynikających ze złego odczytania zamówień, braku odpowiedzi na nasze monity, niejasnej dla nas księgowości. Mimo trudności zdecydowano przedłużyć współpracę z tym kolporterem o następny rok. W 1992 sytuacja finansowa Uczelni była na tyle trudna, że po raz pierwszy za prenumeratę czasopism zachodnich zapłacono w dwóch ratach¹, bowiem do grudnia brak było pełnego zabezpieczenia finansowego na ten cel².

W prenumeracie polskiej utrwaliła się tendencja tzw. indywidualnej prenumeraty, co oznaczało, że każdy wydawca dyktował swoje warunki. Często zdarzało się, że po wpłaceniu przedpłaty ukazywał się pierwszy i jedyny numer czasopisma; pracownicy OCz podejmowali działania zmierzające do odzyskania zadatkowanych kwot.

Po raz pierwszy wówczas zamówiono dwa tytuły czasopism dla Czytelni Matematyczno-Chemicznej na innym nośniku informacji niż papierowy tj. na CD-ROM.

Był to okres, kiedy większość uczelni wyższych borykała się z trudnościami finansowymi. Do Polski napływała pomoc zagranicznych fundacji. Nasza uczelnia też otrzymała propozycje: od Fundacji Batorego – bezpłatną prenumeratę ok. 300 tytułów czasopism z dziedziny nauk

---

¹ Druga rata w styczniu 1993.

² W grę wchodziła kwota 4 mld. 400 mln. zł.

humanistycznych oraz od Fundacji Sabre – częściowe pokrycie kosztów prenumeraty czasopism z angielskiej strefy językowej. Obie oferty napłynęły za pośrednictwem Uniwersytetu Warszawskiego. Propozycje rozesłano do bibliotek wydziałowych, opracowano wnioski, wytypowano tytuły, zabezpieczono fundusze a następnie przesłano opracowane materiały do Warszawy. W konsekwencji tej akcji z Fundacji Batorego uczelnia nie otrzymała żadnego tytułu, a z Fundacji Sabre zaledwie 4 tytuły, pod warunkiem pokrycia części kosztów prenumeraty.

Na początku 1995 wdrożono program komputerowy, który pozwalał na pełną rejestrację bieżącej prenumeraty łącznie z rozliczeniami finansowymi, co przyspieszyło przygotowanie szacunkowych kosztów prenumeraty na następny rok. Program dawał możliwość przeglądania i drukowania bieżących wpływów wg różnych kryteriów.

Trudności finansowe jakie przeżywała uczelnia odbijały się również na gromadzeniu zbiorów czasopiśmienniczych. Władze US wprowadziły nowy system finansowania prenumeraty czasopism zagranicznych. Każdy wydział zobowiązany został do zabezpieczenia procentowo określonej kwoty ze środków własnych na prenumeratę potrzebnych tytułów czasopism. W 1996 wydziały przeznaczyły na ten cel 30% ze środków na badania własne. W następnych latach sposób finansowania prenumeraty zagranicznej podlegał różnym zmianom w zależności jak dużą dotację na ten cel otrzymała uczelnia z Komitetu Badań Naukowych.

W 1995 wprowadzono denominację, miliardowe wydatki na prenumeratę zamieniły się na kwoty wyrażane w milionach. Liczba baz danych na CD-ROM wzrosła do 7 tytułów.

W 1996 na konferencji, która odbyła się w Uniwersytecie Śląskim zainaugurowano wdrożenie projektu TEMPUS PHARE obejmującego sieciowe rozpowszechnianie baz danych na CD-ROM za pomocą systemu INFOWARE CD/HD. Projekt powstał we współpracy Uniwersytetu Śląskiego, Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Uniwersytetu Opolskiego oraz trzech uniwersytetów europejskich: w Trewirze, w Tours i w Brukseli. Najważniejsze nasze bazy danych to: Science Citation Index, Social Science Citation Index, Eurocat, Lisa, Ulrich's Plus.

W 1997 weszła w życie Ustawa o Zamówieniach Publicznych. Czasopisma jako towar zostały objęte procedurą przetargu. Pracownicy przygotowali dokumentację i przeprowadzili przetargi na czasopisma polskie, zagraniczne z Europy Wschodniej, zagraniczne z Europy Zachodniej i USA, bazy danych. Wymagało to szczegółowego zapoznania się z Ustawą, opracowania projektów umów, przygotowania specyfikacji istotnych warunków zamówienia. Przekroczyliśmy kolejny próg dopasowania prenumeraty czasopism do przepisów niedoskonałej Ustawy. Wówczas wydatki na czasopisma kształtowały się na poziomie 1400 tys. złotych.

W 1998 sporządzono *Wykaz bieżących czasopism polskich prenumerowanych w Bibliotece Głównej i w bibliotekach wydziałowych* w postaci bazy na dyskietce.

W 1999 Czytelnia Czasopism wzbogaciła się o 4 stanowiska komputerowe dla czytelników, przy których można korzystać z baz danych i z czasopism elektronicznych.

W 2000 prenumerowaliśmy 972 tytuły czasopism polskich i zagranicznych, 41 tytułów baz danych, 98 tytułów czasopism elektronicznych oraz 236 tytułów czasopism elektronicznych z Academic Press i 50 tytułów czasopism elektronicznych z platformy Physics Direct w wersji testowej.

Obraz biblioteki zdecydowanie zmieniło upowszechnienie się dostępu do elektronicznych źródeł informacji takich jak czasopisma elektroniczne i bazy danych. Rozwój Internetu doprowadził do tego, że usługą, która wywołuje obecnie największy ruch w sieci jest WWW. Powodzenie, jakim cieszy się ta usługa wśród użytkowników, wynika z wykorzystania środowisk graficznych, które dają większe możliwości prezentacji danych. Czasopisma elektroniczne dostępne przez WWW tworzone są najczęściej przy pomocy języka HTML, są więc atrakcyjniejsze dla użytkownika chociażby ze względu na formę zewnętrzną, która może być dzięki temu bardzo zbliżona do znanej, drukowanej wersji danego pisma lub może być od niej bogatsza formalnie i treściowo. Wykorzystując możliwości m.in. języka HTML wzbogacić można elektroniczne publikacje o elementy dźwiękowe, animowane, o elementy graficzne, które mogą być odpowiednio zmodyfikowane, np. poprzez dodanie najświeższych danych, dodanie dokumentów związanych z danym tematem, szybki i różnorodny sposób przeszukiwania danych.

Znakiem naszych czasów jest szybkość w dotarciu do informacji. BUŚ ma ambicje, aby nie wypaść z tego nurtu.

Udostępnianie zbiorów

Do 1988 zbiory czasopiśmiennicze udostępniane były w Czytelni Ogólnej łącznie z książkami. Brak dodatkowej powierzchni – w Czytelni i magazynie, wobec ciągle powiększającego się zbioru czasopism (2600 tytułów czasopism w prenumeracie rocznej) – powodował, że problem czasopism stawał się problemem do natychmiastowego rozwiązania. W planach zagospodarowania pomieszczeń w budynku Rektoratu znalazła się także Czytelnia Czasopism wraz z magazynami.

W 1988 dokonano rozdziału zbiorów pozostawiając w Czytelni Ogólnej wydawnictwa ciągle nieregularne i roczniki, czasopisma bieżące i archiwalne przeniesiono do nowych, przystosowanych do tego celu pomieszczeń. Powstała nieduża Czytelnia Czasopism, w której urządzono 18 miejsc i 2 stanowiska z czytnikami do mikrofilmów oraz magazyn na ok. 25 tys. woluminów.

W 1988 (1 X) została otwarta Czytelnia Czasopism. Początki nie były łatwe, odnotowywano codziennie od pięciu do dziesięciu odwiedzin, niska frekwencja wiązała się z brakiem przez rok dostępu do czasopism archiwalnych³.

W 1990 liczba czytelników wzrosła do 4250, udostępniono 10230 woluminów z magazynu i ok. 30 tys. woluminów czasopism bieżących. Stałymi czytelnikami byli studenci Wydziału Prawa i Administracji i Wydziału Nauk Społecznych. W tymże roku przebudowano układ czasopism w Drugiej Czytelni (z wolnym dostępem do półek). Na podstawie dwuletniej praktyki zgromadzono ciągi czasopism archiwalnych, z których najczęściej korzystali czytelnicy, utworzono dwa stanowiska do pracy bezpośrednio przy regałach, tak aby ułatwić korzystanie z literatury fachowej.

Z roku na rok powiększała się liczba korzystających z Czytelni, np. w 1994 odnotowano 7800 osób; zdarzało się, że studenci czekali na wolne miejsce. Dobra opinia o pracy Czytelni cieszyła, ale i mobilizowała.

Dyżurujący bibliotekarze prowadzili kartotekę tytułów czasopism bieżących, o które najczęściej pytali czytelnicy, a których nie posiadaliśmy w naszych zbiorach, aby w miarę możliwości uaktualniać zbiory wychodząc naprzeciw oczekiwaniom środowiska akademickiego. Na bieżąco uzupełniano braki w zbiorach archiwalnych poprzez dary, wymianę międzybiblioteczną, zakup antykwaryczny.

Powódź w 1995 pozbawiła OCz znacznej części zbiorów, ponadto trzeba było zamknąć Czytelnię na 4 miesiące. Stali czytelnicy rozproszyli się po innych bibliotekach, zbiory były zdziesiątkowane – trzeba było po raz kolejny rozpoczynać prawie od nowa. Mimo to, w tymże feralnym roku czytelnię odwiedziło 5500 osób. W następnych latach liczba korzystających z czytelni stale wzrastała, w 2000 odnotowano 9700 odwiedzin, z magazynu udostępniono ponad 25 tys. woluminów. Utworzono 4 stanowiska komputerowe, przy których można było korzystać z baz danych rozpowszechnianych w sieci, pokaźnego zasobu czasopism elektronicznych, a także poszukać potrzebnych informacji w Internecie.

W opisywanym okresie obsadę personalną działu stanowiło pięć pracowników, absolwentek bibliotekoznawstwa. W skład zespołu wchodziły: Krystyna Łabanowicz, Aldona Grabiańska-Górnik, Gabriela Kuźniewska, Beata Myrcik oraz Elżbieta Rosół – kierownik OCz. Do ich obowiązków należała kompleksowa praca z periodykami tj. zakup, akcesjonowanie, udostępnianie, opracowanie i magazynowanie.

---

³ Magazyn zbiorów archiwalnych utworzony został we wrześniu 1989.

Władze BUŚ według uznania przydzielały etat magazyniera, bywało, że czynności związane z obsługą magazynu wykonywali studenci w ramach prac zleconych w wymiarze dwóch godzin dziennie. W 1998 do OCz na etat magazyniera został przyjęty Jarosław Olędzki, pracownik zlikwidowanej drukarni uniwersyteckiej.

Nie do przecenienia jest rola wspomnianych pracowników w tworzeniu i budowaniu struktury zbiorów OCz na przestrzeni omawianych 18 lat⁴. Zaangażowanie i wyętzona praca to przymioty, które oddają postawę bibliotekarzy w pokonywaniu wielu problemów, z jakimi przyszło się borykać. Pracownicy mieli poczucie, że ich praca na rzecz środowiska akademickiego jest istotna, że ochrona zbiorów, zwłaszcza w bibliotece stosunkowo młodej, jest zadaniem priorytetowym. Biblioteka to miejsce gdzie stare powinno ewolucyjnie ustępować nowemu, jako warunek zachowania dorobku pokoleń.

Abstract

The article presents the history of the University of Silesia Library Serials Department between 1978 and 2007. It shows the stages, ways and tendencies of adding periodicals to the library collection. It brings closer the work of the Periodical Reading Room and the difficulties connected with storing the collection.

---

⁴ W wyniku przeprowadzonej w 2007 restrukturyzacji Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego czynności OCz zostały rozdzielone pomiędzy utworzone dwa działy: Oddział Udostępniania Zbiorów i Informacji Naukowej oraz Oddział Gromadzenia, Uzupełniania i Opracowania Zbiorów.

